

СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто та проаналізовано теоретичні аспекти споживчого кредиту, взаємозв'язок між ним і кредитною політикою банку та організацію споживчого кредитування в банках. Визначено проблемні моменти в організації кредитування, встановлені банки-лідери в різних видах споживчого кредиту та перспективи розвитку цього виду позики в майбутньому.

Ключові слова: кредит, споживчий кредит, кредитна політика, відсоткова ставка, платоспроможність, скоринг.

Вступ. Споживче кредитування з кожним роком набуває все більшої актуальності. Це пов'язано з тим, що всі ланки суспільства прагнуть ефективно функціонувати, а без розвитку банківської інфраструктури, насамперед споживчого кредитування, неможливий нормальний розвиток суспільства, а саме: всіх його верств населення [6].

Особливо актуально це питання стоїть перед молодим поколінням, для проживання якому відразу хотілося б мати власне житло та можливість його обладнати. Кажучи про це, маються на увазі не предмети розкоші, а елементарні засоби для існування, необхідні для нормального проживання як молодих сімей, так і інших верств населення. Ідеться про квартиру, телевізор, меблі, холодильник та інші речі тривалого користування, які людині вкрай необхідні для нормального існування в суспільстві. Якщо ми хочемо побудувати багату і високорозвинуту країну, то це можливо лише за тієї умови, що кожен член нашого суспільства житиме в добробуті. Цю проблему в деякій мірі можна розв'язати за допомогою такого банківського продукту як споживчий кредит [1].

Проблемам споживчого кредитування присвячені наукові праці О. І. Барановського, О. В. Васюренка, Г. М. Гамидова, В. В. Корнєєва, А. В. Соколової, а також статті економістів у періодичних виданнях, таких як «Деньги», «Бізнес», «Кореспондент» та ін.

Постановка завдання. Головна ідея статті полягає в аналізі організації споживчого кредитування в провідних банках України, детальному розгляді їхньої кредитної політики та умов надання позики, визначенні лідерів у цих видах кредитування, проведенні ґрунтовного аналізу рейтингових методів оцінки кредитоспроможності позичальників—фізичних осіб, що використовуються вітчизняними банками, а також побудові математичної моделі взаємозв'язку споживчого кредитування та основних економічних і соціальних показників. Тому мета дослідження – з'ясування сутності споживчого кредитування, виявлення взаємозв'язку між ним та політикою банку, розгляд кредитної політики провідних банків України, а також визначення проблем і перспектив розвитку цього виду кредиту в Україні.

Основні методи дослідження, використані в роботі: спостереження, групування, систематизація, моделювання, порівняння та аналіз.

Результати. Споживче кредитування відіграє значну роль у забезпеченні соціальних потреб населення, формуванні платоспроможного попиту, який, у свою чергу, впливає на розвиток економіки країни, полегшуючи процес реалізації продукції, прискорюючи отримання прибутку і доходів Державного бюджету.

Саме тому в статті проаналізовано роботу банків на початок кризи за різними видами споживчих кредитів. Так, «УкрСиббанк» зайняв лідируючі позиції з кредитування житла на первинному ринку нерухомості, кредитування земельних ділянок та нових автомобілів іноземного виробництва, при цьому пропонуючи не тільки низькі відсоткові ставки, а й найменші розміри переплати серед інших банків. Банком-лідером у кредитуванні житла на вторинному ринку є «Приватбанк», у свою чергу банк «Фінанси та Кредит» замикає п'ятірку в цьому виді кредитуванні і посідає перше місце з кредитування автомобілів, що вже були в користуванні. Щодо лідерів у наданні кредиту на послуги, а саме: на навчання, можна виділити такі банки, як «Імексбанк», «НадраБанк» та «Укрсоцбанк».

Поряд із цим були проведені дослідження щодо організації споживчого кредитування в умовах кризи та сьогодні, які показали, що банки змінили як відсоткові ставки, так і підвищили вимоги щодо першого внеску.

Необхідна передумова надання будь-якого кредиту – аналіз кредитоспроможності позичальника, і споживче кредитування не виняток. Проведення цієї процедури – досить важливий етап у наданні кредиту, бо аналізується здатність позичальника своєчасно і в повному обсязі покрити заборгованість за кредитом, тобто зменшити ступінь ризику, який банк візьме на себе, надавши кредит. Так, більшість банківських установ не приділяли належної уваги цьому питанню, видаючи кредити за наявності лише паспорта або взагалі розміщаючи машину з грошима у людних місцях і роздаючи їх кожному бажаючому. Ось чому це питання особливо актуальне.

Сьогодні більшість банків автоматизувала процес аналізу кредитоспроможності позичальника. Скорингові системи вже є в таких банківських установах: «Дельта Банк», «Райффайзен Банк Аваль», «ЮніКредит Банк», «Родовід Банк», «Universal Bank», «Альфа Банк» (Україна), «OTP Bank», «Home Credit Bank», «VAB Банк», банк «Фінанси та Кредит», «УкрСиббанк».

Споживче кредитування тісно пов'язано з різноманітними економічними та соціальними показниками. Це пояснюється тим, що, впливаючи один на одного, вони спричиняють певні зрушення в економіці, причому ці зміни можуть справляти різний ефект, як позитивний, так і негативний. Саме тому для подальшого розвитку споживчого кредитування необхідно визначити зв'язок між ними та мінімізувати проблеми, які постають на шляху.

У зв'язку з цим була побудована математична модель взаємозв'язку споживчого кредитування та основних економічних і соціальних показників.

Для вивчення взаємозв'язку між показниками була побудована матриця взаємної кореляції між ними (табл. 1). З таблиці виходить, що індекс реальної середньомісячної заробітної плати працівників та індекс споживчих цін мало пов'язані з показником кредиту і тому з подальшого розгляду виключені. Найбільший зв'язок мають показники валового внутрішнього продукту, доходів, витрат, платних послуг населення, роздрібний товарообмін та середньомісячна номінальна зарплата. Тому далі розглядалась залежність саме між споживчим кредитом та зазначеними вище показниками.

Таблиця 1

Матриця взаємної кореляції між показниками

	П1	П3	П4	П5	П6	П7	П8	П9	П10	Кредити
П1	1									
П3	0,9947	1								
П4	0,9898	0,9733	1							
П5	0,9988	0,99601	0,98900	1						
П6	0,9958	0,9890	0,9916	0,9973	1					
П7	0,9949	0,9882	0,9911	0,9967	0,9999	1				
П8	0,9908	0,9792	0,9960	0,9914	0,9942	0,9940	1			
П9	0,4076	0,3184	0,4853	0,3863	0,4097	0,4076	0,4392	1		
П10	-0,1124	-0,0511	-0,2058	-0,1182	-0,1505	-0,1508	-0,1565	-0,6182	1	
Кредити	0,9321	0,9608	0,8773	0,9345	0,91688	0,9155	0,8913	0,1026	0,08223	1

Для вивчення залежності між показниками була побудована функція залежності показників від кредиту. На всіх графіках, окрім взаємозв'язку споживчого кредиту та роздрібного товарообміну, простежується така тенденція: збільшення обсягів кредитування відбувалось стрімкішими темпами, ніж у інших показників, що призвело до перенасичення показників: кредити видавались необґрунтовано, тобто не впливали на жоден із показників. У моделі взаємозв'язку споживчого кредиту та роздрібного товарообміну дійсно простежується їх стимулюючий зв'язок між собою (рис. 1).

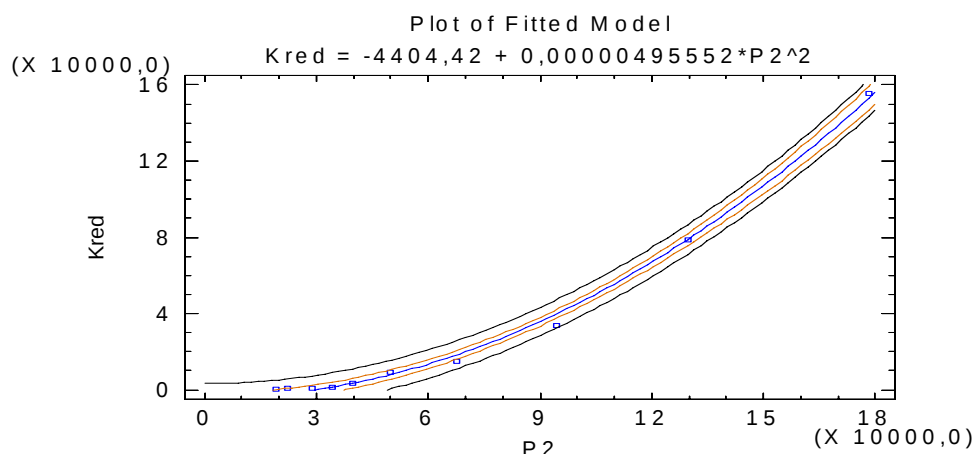

Рис. 1. Взаємозв'язок споживчого кредитування та роздрібного товарообміну

Отже, запропонована модель дає можливість установити граничні межі обсягів кредитування залежно від досліджуваних показників.

Збільшення обсягів споживчого кредитування в Україні підтверджує динаміка його темпів росту, яка має такий вигляд (рис. 2).

Ми бачимо стрімке зростання споживчого кредитування з 2005 р. і його подальше зростання, яке відбувається навіть в умовах фінансової нестабільності, коли банки змінюють умови кредитування майже щомісяця. Особливу увагу хотілось би зосередити на обсяг проблемних кредитів, який на березень 2009 р. складав близько 22,5 млрд грн, що майже в п'ять разів більше порівняно з 2007 р. (рис. 3).

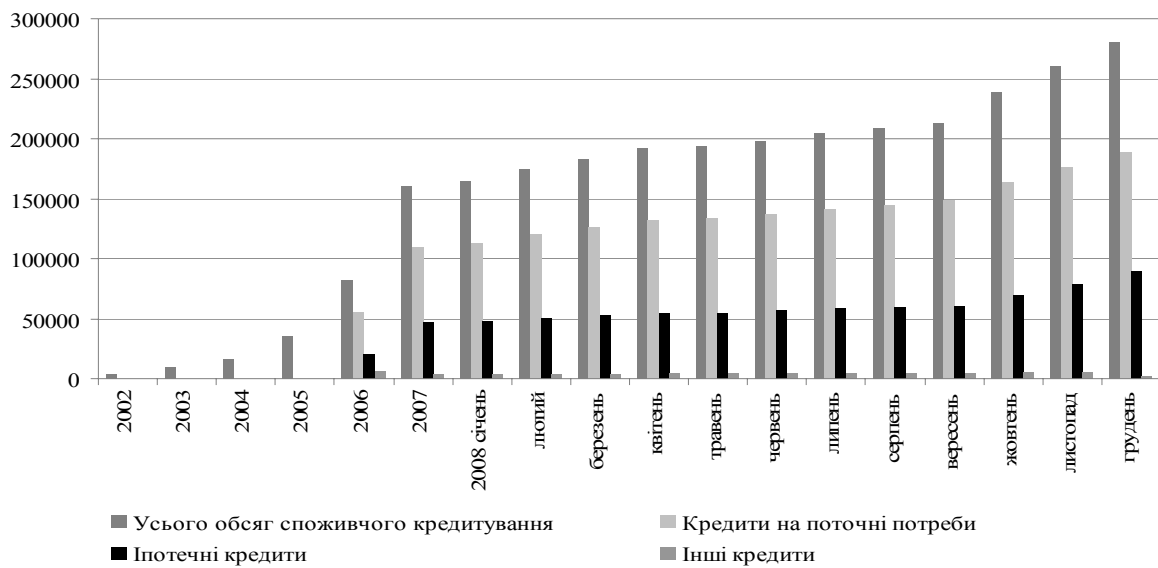

Рис. 2. Динаміка обсягів кредитування банками України у 2003–2008 рр.

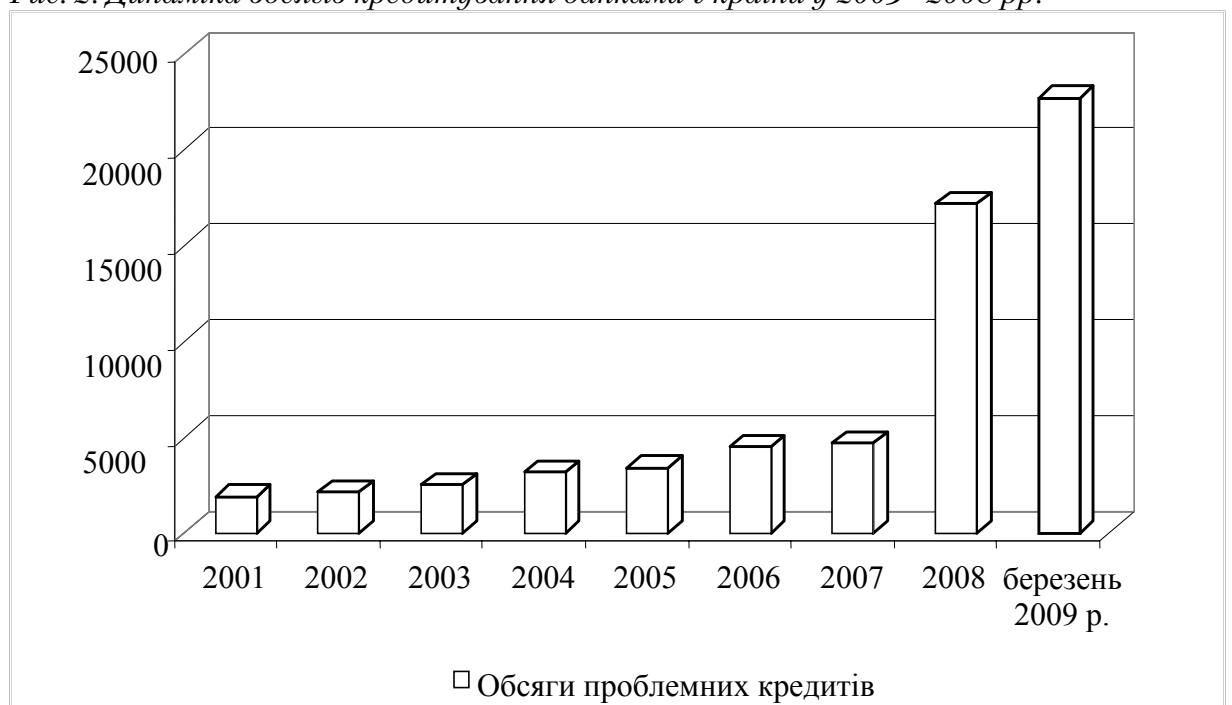

Рис. 3. Динаміка обсягів проблемних кредитів за 2001-й–початок 2009 р.

Основними проблемними моментами у сфері споживчого кредитування слід визнати майже повну відсутність законодавчої бази кредитного процесу, недосконалу організацію споживчого кредитування в банках України та високі процентні ставки за кредитами.

У статті запропоновано основні шляхи подальшого розвитку споживчого кредитування в цих умовах. Основну увагу хотілось звернути як на роль держави, так і на діяльність банківських установ у цій ситуації.

В умовах фінансової кризи стратегічний напрям діяльності уряду – стимулювання збільшення інвестицій у реальний сектор національної економіки. Для цього, крім активізації реалізації проектів Євро-2012, необхідно розблокувати приватизаційні процеси. Але тут без допомоги Верховної Ради не обійтися, адже нагально потрібно прийняти Державну програму приватизації. Також необхідно ухвалити низку законопроектів, розроблених урядом і спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості України. Поряд із цим важливо передбачити створення Стабілізаційного фонду, кошти якого спрямовуватимуться на забезпечення всіх гарантійних зобов'язань держави, що посилить довіру до намірів уряду проводити виважену та збалансовану бюджетну політику.

З боку держави ми бачимо вирішення таких питань, як розробка механізму державної підтримки банків (сьогодні понад 20 банків України проблемні в плані своєї діяльності, але НБУ може взяти під своє піклування лише 7–8 банків), вдосконалення законодавчої бази в частині розробки систематизованого підходу щодо організації саме кредитного процесу (розробити НБУ положення або інструкцію, яка б дала можливість регулювати кредитні відносини).

Щодо банківських установ, то ми пропонуємо підвищити ефективність банківського ризик-менеджменту (в тому числі вдосконалення організаційної структури) та, спираючись на математичні дослідження, можна знизити відсоткові ставки за кредитами на товари й послуги національного виробника.

Висновки. Існує досить широкий спектр банківських продуктів зі споживчого кредитування як на ринку світовому, так і України. Необхідність кредитування населення на споживчі потреби обумовлюється тим, що задовольняються їхні потреби, підвищується їхній платоспроможний попит, життєвий рівень у цілому, а також певним чином згладжується соціальна нерівновага суспільства.

Нині Україна переживає фінансову кризу, основні причини якої: тягар зовнішнього боргу, великий дефіцит рахунку поточних операцій та слабкість банківського сектора.

За останні шість місяців попит на іпотеку значно знизився. Обсяг видачі іпотечних кредитів зменшився з 10,2 млрд до 4,2 млрд грн. На це вплинула дефляційна політика держави, жорсткі умови видачі кредиту, зростання відсотків за кредит, коливання курсу долара тощо.

Надання позик фізичним особам без належного аналізу їхньої кредитоспроможності – одна з причин, що призвела до ризикованої діяльності банків, а отже, і до слабкості банківської системи загалом. Тому впровадження таких заходів, як розробка планів екстреного фінансування, внесення змін в існуючу систему гарантування – основні заходи для налагодження справ у банківському секторі, в тому числі і для відновлення системи споживчого кредитування.

Література

1. Круглик С. Створення позитивного іміджу банківської системи в умовах кризи / С. Круглик, О. Єременко // Вісник НБУ. – 2009. – № 2. – С. 50–54.
2. Папуша А. Стабільність системи – надійна протидія фінансовій кризі / А. Папуша // Вісник НБУ. – 2009. – № 1 (155). – 34 с.
3. Пернарівський О. В. Оцінка кредитоспроможності позичальника / О. В. Пернарівський // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 19–23.

4. Савчук В. Проблеми оптимізації управління кредитуванням банків / В. Савчук, П. Мазурок, А. Панчук // Банківська справа. – 2009. – № 2. – С. 50–55.
5. Сідоволоса Т. В. Проблеми та перспективи розвитку кредитування фізичних осіб в Україні / Т. В. Сідоволоса, В. П. Глушко // Актуальні проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: зб. наук. статей. – 2006. – С. 121–123.
6. Харламов П. Как и у кого оформить кредитку во время кризиса / П. Харламов // Журн. «Деньги». – 2009. – № 1. – С. 17–19.

Summary. In the article it is considered and analysed the theoretical aspects of consumer credit, between him and credit policy of bank and organization of the consumer crediting in banks. Problem moments are defined in organization of crediting, the leaders of banks are set in the different types of consumer credit and prospect of development of this type of loan in the future.

Keywords: credit, consumer credit, credit policy, interest rate, solvency.